

Szlaki rowerowe w gminie Narewka

Puszcza Białowieska
Białowieski Park Narodowy

WALORY

PRZYRODNICZO-ETNOGRAFICZNE

Gmina Narewka W krajobrazie gminy dominuje Puszcza Białowieńska oraz malownicze łąki w dolinach Narewki i Narwi. W północnej części gminy znajduje się Zbiornik Siemianówka – ważna ostoja ptaków wodno-błotnych oraz atrakcyjne miejsce do wędkowania. Obszar ten wyróżnia się pod względem kulturowym. Znajduje to swoje odbicie w mozaice etnicznej i wyznaniowej. Obok języka polskiego powszechnie używane są tu śpiewne dialekty białoruskie. Harmonijne układy przestrzenne wsi oraz dobrze zachowana architektura drewniana powoli poddają się cywilizacyjnej presji. Cerkwie, kościoły, krzyże i kapliczki oraz stare cmentarze – to świadectwo bogatej historii, jak również dzień dzisiejszy gminy. Ciekawe pod względem przyrodniczym i kulturowym miejsca dostępne są dzięki rozwiniętej sieci szlaków turystycznych – pieszych i rowerowych.

Puszcza Białowieńska należy do najlepiej zachowanych nizinnych kompleksów leśnych w Europie. O jej nieprzeciętnym bogactwie przyrodniczym przesądzają występujące tu lasy naturalne – ocalałe przed presją człowieka. Flora Puszczy liczy ok. 1100 gatunków roślin naczyniowych; rozpoznano tu ponad 3000 gatunków grzybów (w tym prawie 430 to grzyby kapeluszowe), ok. 350 gatunków porostów i prawie 250 gatunków mchów. Świat zwierząt reprezentowany jest przez ok. 12 000 gatunków – w większości bezkręgowców (owady i inne stawonogi). Poza BPN najcenniejsze przyrodniczo miejsca w północnej części Puszczy związane są z drzewostanami naturalnymi. Część z nich chroniona jest na terenie Lasów Państwowych dzięki rezerwatom przyrody: *Waliczówka*, *Gnilec*, *Siemianówka*, *Pogorzelce*, *Szczekotowo* oraz *Rezerwat Przyrody Lasy Naturalne Puszczy Białowieckiej*.

Białowiecki Park Narodowy zajmuje obecnie obszar 10,5 tys. ha, co stanowi około 17% powierzchni Puszczy. W 1996 r. BPN został powiększony o Obręb Ochronny Hwoźna (znajdujący się również na obszarze gminy Narewka) chroniący drzewostany pochodzenia naturalnego, jak również zmienione w wyniku gospodarki człowieka. Najciekawsze pod względem przyrodniczym miejsca w O.O. Hwoźna to: uroczyska *Głuszec* i *Wilczy Szlak* (dawne rezerваты) oraz dolina rzeki Narewki. W ur. *Głuszec* znajdują się bardzo cenne zbiorowiska borów sosnowych oraz torfowiska. Jest to również dawna ostoja głuszca, który czasami pojawia się tu, zalatując z białoruskiej części Puszczy. W uroczysku *Wilczy Szlak* znajdują się najcenniejsze drzewostany grądowe, z dużą ilością potężnych starych dębów. Jest to także stałe miejsce penetracji wilków, stąd zapewne jego nazwa. Dolina Narewki jest jednym z najlepszych miejsc do obserwacji zwierząt. Oprócz króla puszczy – żubra, spotkać tam można: jelenie, sarny, dziki, bobry, ptaki drapieżne, żurawie, a przy odrobinie szczęścia nawet wilki.

HISTORIA I ZABYTKI

Narewka – miejscowość położona w dolinie rzeki Narewka na skraju Puszczy Białowieskiej, od wieków związana zarówno z rzeką, jak i z Puszcza. To w ostępach puszczańskich należy szukać pierwszych osiadłych tu mieszkańców – świadczą o tym liczne kurhany z wczesnego średniowiecza i wieków starszych. Rzeka od dawna była ważnym szlakiem komunikacyjnym, którego już w średniowieczu strzegły grodziska w pobliskim Lewkowie i Grodzisku. Później (XVII-XVIII w.) spławiano nią drewno puszczańskie do Gdańska, Królewca i Kłajpedy. Miejscowość Narewka leży na obszarze XVI-wiecznego rozległego wchodu do Puszczy Białowieskiej, należącego wówczas do ruskiego rodu Wołkowyckich. Samą miejscowość założył w 1639 r. rudnik Tomasz Wydra, przybyły z Mazowsza w celu eksploatacji rud darniowych. Pod koniec XVIII stulecia w Narewce osiedliła się ludność żydowska, która już w XIX w. stanowiła ponad 80% jej mieszkańców. Do początku XX w. Narewka stała się ważnym ośrodkiem rzemieślniczym w regionie, z licznymi sklepami, karczmami, zakładami rzemieślniczymi oraz hutą szkła. W czasie II wojny światowej nastąpiła eksterminacja żydowskiej społeczności Narewki.

Zabytki: XVIII-wieczny układ ulic z zachowaną drewnianą architekturą; cerkiew prawosławna z XIX wieku pw. Św. Mikołaja, murowana na planie krzyża, wokół świątyni symboliczne groby; pierwsza cerkiew z 1794 roku; stary cmentarz z końca XVIII w. z nielicznymi grobami; kościół katolicki pw. Św. Jana Chrzciciela z lat 1970/71 – na

zewnątrz drewniane rzeźby i krzyż, wewnątrz witraże, drewniane rzeźby; zabytkowy cmentarz żydowski kirkut (XIX-XX w.) – fragment muru, dobrze zachowane kamienie nagrobne, tzw. „macewy”, pochowani są tu zmarli Żydzi z Narewki, Białowieży, Hajnówki oraz ze Świsłoczy i Szereszewa (Białoruś); obok cmentarza pozostałości huty szkła (fundamenty, fragmenty szklanych wyrobów), wysadzonej przez Niemców w 1941 r.; w centrum Narewki umieszczono

kamienny obelisk upamiętniający poległych w czasie II wojny światowej mieszkańców Narewki i okolicznych wsi.

Gruszki – wieś malowniczo położona w dolinie Narewki; powstała na uroczysku Hruszczyca; siedziba Nadleśnictwa Browsek; Izba Przyrodniczo-Leśna, czynna w dni powszednie 7.30-15.00 (tel. 085 6858344).

Masiewo – wieś na rozległej polanie, powstała w XVII w.; w XVIII w. duży ośrodek produkcji potażu – ługu na potrzeby przemysłu szklarskiego; zabudowa wsi szeregową (domy szczytem do ulicy); liczne studnie żurawiami.

Czoło – ślady po dawnej wsi (obecnie Białoruś) związanej z niemieckimi osadnikami (I poł. XIX w.), po stronie polskiej ok. 1 km na pd. – wsch. od wsi Masiewo Stare pozostałości cmentarza ewangelickiego – miejsce pochówku mieszkańców wsi Czoło; kilka nagrobków z dobrze zachowanymi żeliwnymi krzyżami.

Babia Góra – według zapisów w księgach parafialnych kościoła katolickiego w Narewce wieś powstała w II poł. XVIII w.; w 1854 r. żyły tu same kobiety – stąd prawdopodobnie pochodzi jej nazwa.

Siemianówka – wieś i folwark istniały już w początkach XVII w.; dobrze zachowana drewniana architektura; cerkiew z XVIII w. pw. Św. Jerzego, murowana na planie krzyża; na terenie parafii kaplica cmentarna pw. Św. Pantelejmona; pod koniec lat 70. rozpoczęto budo-

wę Zbiornika Siemianówka (oddany do użytku pod koniec lat 80.); pod wodą znalazło się pięć wsi: Rudnia, Garbary, Bołtryki, Łuka oraz Budy, ludność przesiedlono do Michałowa, Bondar i Nowej Łuki.

Olchówka – powstała na uroczysku o tej samej nazwie; osada służby leśnej strzegącej puszczy; pierwsze wzmianki o wsi w źródłach pisanych pochodzą z 1757 r.

Ostoje żubrów „Kosy Most” i „Czoło”, to miejsca gdzie turyści mogą obserwować żubry w stanie wolnym. Na terenie ostoi (wykoszona łąka/ polana) znajdują się platformy obserwacyjne oraz paśniki z sianem w kształcie brogu. Żubry oraz inne kopytne (jelenie, sarny) można tu obserwować najczęściej w okresie jesienno – zimowym, gdy gromadzą się przy paśnikach z sianem.

OPIS SZLAKÓW ROWEROWYCH

Szlak zielony – pętla o dł. 36 km prowadzi po drogach asfaltowych i żwirowych z Narewki przez wieś Janowo do Puszczy Białowieskiej, dalej leśnymi drogami (nadm. Browek) do dawnej składnicy drewna na granicy Białowieskiego Parku Narodowego. Stąd można udać się na wieżę widokową i szlak pieszy „Carska Tropina” (dojazd 1,5 km) lub po-

jechać dalej szlakiem rowerowym do „Kosego Mostu” na rzece Narewce (malowniczy widok na dolinę) i dalej do tzw. „składnicy szypulowej”, gdzie szlak zielony łączy się z czarnym. Następnie szlak prowadzi leśną drogą na przemian na południe i na wschód, mijając stare puszczańskie drzewostany, aż do ścieżki edukacyjnej przez naturalne zbiorowiska leśne (ścieżka dostosowana jest wyłącznie do turystyki pieszej). Dalej szlak podąża w kierunku Masiewa, pokrywając się na wielu odcinkach z „Wilczym szlakiem” (szlak pieszy). Po drodze mijamy odepście do głazu narzutowego przyniesionego przez lodowiec ze Skandynawii (można do niego dotrzeć pieszo lub rowerem, dojazd ok. 0,5 km) i dalej – składnicę drewna oraz dawne miejsce postoju kolejki wąskotorowej. Za składnicą szlak prowadzi przez obszar ur. Głuszc z dobrze zachowanymi partiami borów sosnowych i bagiennych. Mijając osadę Zamosze (po lewej stronie) szlak przekracza granicę BPN i dochodzi do Masiewa, gdzie łączy się ze szlakiem niebieskim. Z Masiewa wraca drogą asfaltową przez wieś Olchówkę do Narewki.

Szlak czarny (9 km) – wychodzi z Narewki ulicą Mickiewicza i po ok. 1 km skręca w prawo w drogę żwirową prowadzącą po krawędzi malowniczej doliny Narewki. Dalej szlak mija po prawej stronie wieś Gruszki i przy pomnikowym dębie dochodzi do siedziby nadleśnictwa Browsk. Tu znajduje się Izba Przyrodniczo-Leśna oraz należące do nadleśnictwa pensjonaty z miejscami noclegowymi. Następnie drogą asfaltową szlak wchodzi w las, przekracza malowniczą dolinę leśnej rzeki Braszczy i po ok. 3 km osiąga granicę BPN. Ostatni odcinek szlaku prowadzi wśród dobrze zachowanych borów aż do tzw. „składnicy szypulowej”, gdzie łączy się ze szlakiem zielonym.

Szlak niebieski (25 km) – wychodzi z Narewki przy nowym budynku szkoły w kierunku wsi Siemianówka. Za wsią Leśna szlak prowadzi przez ubogie bory sosnowe, a następnie wśród łąk z typowymi niegdyś dla nadnarwiańskich krajobrazów „brogami”, służącymi do przechowywania siana. Na wysokości wsi Osowe szlak skręca w lewo i prowadzi przez wieś, a następnie wraca na drogę prowadzącą do Siemianówki. Ze wsi Siemianówka szlak wiedzie obok murowanej cerkwi na wschód w kierunku wsi Siemieniakowszczyzna. Na skrzyżowaniu przed wsią odepście w lewo ze szlaku w kierunku wieży widokowej przy Zbiorniku Siemianówka (dojazd 0,5 km), doskonałego miejsca do obserwacji ptaków. Od zjazdu na wieżę szlak rowerowy prowadzi w prawo drogą na Babią Górę i następnie przez rezerwat Siemianówka na południe wzdłuż edukacyjnej ścieżki ornitologicznej. Po drodze mija osobliwości przyrodnicze (np. „zakochane drzewa”) oraz cenne pod względem przyrodniczym drzewostany, np. zgrupowanie ok. 300-letnich sosen (dojazd w lewo 1 km). Po wyjściu z lasu szlak niebieski łączy się ze szlakiem zielonym i kończy się przy sklepie we wsi Masiewo Stare.

Szlak czerwony „Podlaski Szlak Bociani” (206 km) – łączy wszystkie parki narodowe na Podlasiu: Białowiecki, Narwiański, Biebrzański i Wigierski. Na terenie Puszczy Białowieckiej biegnie z Białowieży, przy Rezerwacie Pokazowym BPN, dalej „Drogą Narewską” na północ, przez rzekę Narewkę do wsi Gruszki, następnie na zachód do miejscowości gminnej Narewka i wzdłuż doliny rzeki Narewka do granicy gminy.

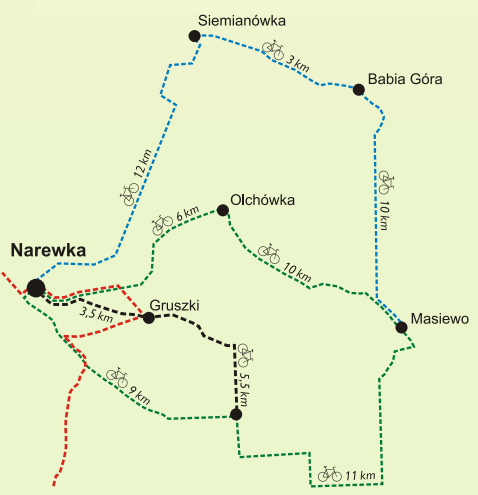
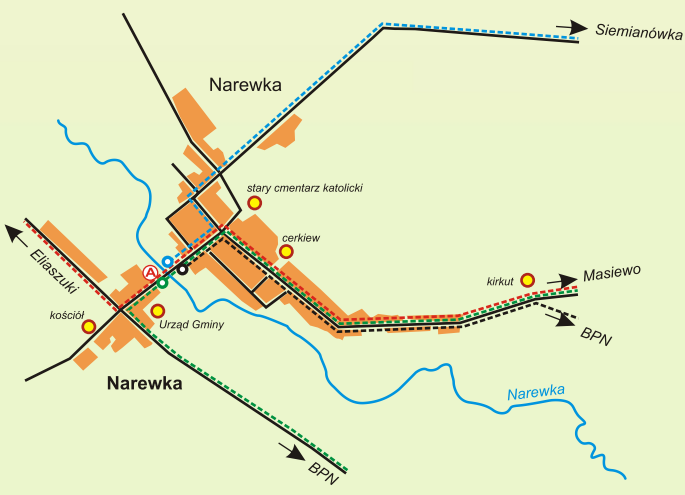
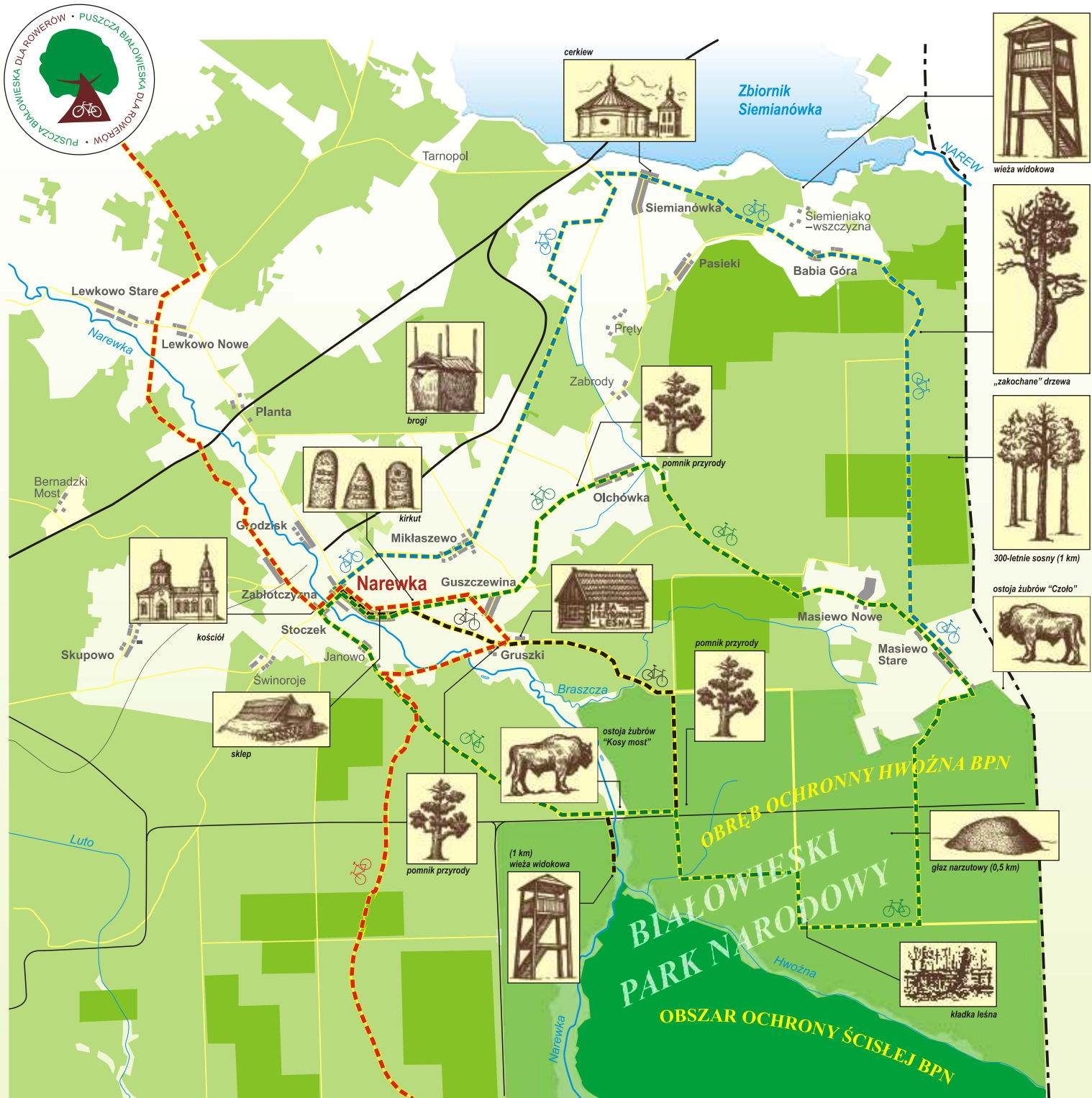
- **Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej**
ul. 3 Maja 45, 17-200 Hajnówka
tel. (085) 682-43-81
fax (085) 682-51-41
e-mail: turystyka@powiat.hajnowka.pl
www.powiat.hajnowka.pl/ctrpb
- **Punkt Informacji Turystycznej**
Białowieski Park Narodowy
Park Pałacowy, 17-230 Białowieża
tel. (085) 682-97-00
e-mail: infobpn@bpn.com.pl
- **Obręb Ochronny Hwoźna**
Białowieski Park Narodowy
Zamosze 54, 17-220 Narewka
tel. (085) 685-87-44
- **Nadleśnictwo Browsk**
os. Gruszki, 17-220 Narewka
tel. (085) 685-83-44
- **Ośrodek Sportu i Rekreacji**
ul. Hajnowska 22, 17-220 Narewka
tel. (085) 685-80-62
- **Gminny Ośrodek Kultury**
ul. Nowa 3a, 17-220 Narewka
tel. (085) 685-80-34

opracowanie merytoryczne mapy: STEFAN JAKIMIUK, opracowanie i redakcja tekstów: STEFAN JAKIMIUK, KATARZYNA BIELAWSKA; konsultacja: dr inż. BOGDAN JAROSZEWICZ, ANDRZEJ KARCZEWSKI; opracowanie techniczne: ANDRZEJ A. POSKROBKO; rysunki: MIROSŁAW ZDROJKOWSKI; grafika na okładce: KRYSZYNA DACKIEWICZ; korekta: EWA SZCZESIUL; skład: AGENCJA WYDAWNICZO-EDYTORSKA EKOPRESS; druk: Drukarnia MKJ w Białymstoku

Publikacja współfinansowana z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG IIIA/Tacis CBC 2004-2006 oraz ze środków budżetu państwa pod patronatem Euroregionu Puszcza Białowieska.

SZLAKI ROWEROWE GMINY NAREWKA

Pierwsze szlaki rowerowe w regionie Puszczy Białowiejskiej zostały utworzone w 2002 roku staraniem WWF Polska we współpracy z Gminą Narewka, Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowiejskiej oraz Białowieżskim Parkiem Narodowym.

WWF jest jedną z największych międzynarodowych organizacji zajmujących się ochroną przyrody. W czasie przeszło 40. lat swojego istnienia zainicjował, przeprowadził lub pomógł w realizacji ponad 12.600 projektów w 154 krajach świata, przyczyniając się do powstania 270 parków narodowych.

